

Det Kongelige Helse- og omsorgsdepartement
Postboks 8011 Dep

0030 OSLO

Ávjovárgeaidnu 50
9730 Kárášjohka/Karasjok
Teelefovne +47 78 47 40 00
Teelefaakse +47 78 47 40 90
samediggi@samediggi.no
www.samediggi.no
NO 974 760 347

AAMHTSREERIJE /SAKSBEHANDLER

Risten Turi Aleksandersen, +47 78 48 42 52

risten.aleksandersen@samediggi.no

DIJ VUESIEHT./DERES REF.

201102850/SB

MIJ VUESIEHT./VÁR REF.

11/4146 - 2

BIEJJIE /DATO

15.11.2011

Høringssvar på NOU 2011:11 Innovasjon i omsorg

Sametinget viser til høringsbrev d. 22.7.2011 og utredningen Innovasjon i omsorg.

Sametingets høringsuttalelse har som utgangspunkt at den samiske befolkningen har krav på en likeverdig og kulturelt tilpasset omsorgstjeneste. I dette ligger det at samiske brukere skal sikres en tjeneste der de møter kvalifisert personell med samisk språk og kulturkompetanse. Det er en forutsetning for å sikre kvalitet for samiske brukere i omsorgstjenesten. Sentrale myndigheter må sette klare rammer for hvordan målet med en likeverdig omsorgstjeneste til det samiske folk skal nås.

Brukerinnflytelse og moderne pårørendepolitikk

Sametinget er glad for at utredningen fokuserer på økt brukerinnflytelse og at man ønsker at en modernisering i hvordan pårørende involveres i omsorgstjenesten. Dette er spesielt viktig for den samiske befolkningen for å få til en likeverdig omsorgstjeneste. Mange samer opplever at de ikke møter en tjeneste som er tilpasset deres språk og kultur. De blir dermed mer avhengig av hjelp fra pårørende enn andre både for å klare seg i hverdagen og for å kunne hevde sine behov og rettigheter.

I den nye loven om kommunale helse- og omsorgstjenester, har kommuner fått ansvar for å sørge for at samiske pasienters rett og brukeres behov for tilrettelagte tjenester blir vektlagt ved utformingen av tjenester. Sametinget forventer derfor at samiske pasienters rett og behov for tilrettelagte tjenester vektlegges også i departementets videre arbeidet med brukerinnflytelse. Innenfor omsorgstjenesten er det spesielt viktig å ha ansatte med kompetanse i samisk språk og kultur fordi mange eldre kan ha store problemer med å forstå eller å snakke norsk. Som en løsning nummer to må man bygge opp en god tolketjeneste. Samtidig vet vi at årelang undertrykkelse og diskriminering har ført til at mange eldre opplever det nedverdiggende å måtte be om tolk. Vi vil derfor gjenta det vi tidligere har påpekt nemlig at tolketjenesten ikke må bygges opp slik at det blir opp til enkeltbrukere å skulle definere sine behov og å kreve sine rettigheter.

Næromsorg

I utredningen er det et kapittel som tar for seg framtidens boligløsninger. I utredningen er det nevnt undersøkelser som viser at mange seniorer ønsker å bo sentralt, og at man derfor bør legge til rette for det. I den forbindelse vil Sametinget peke på at dette ikke nødvendigvis gjelder den samiske befolkningen. For mange samer er det imidlertid slik at den samiske bosetningen finnes ute i distriktene, mens kommunesentrene er lagt til tradisjonelt norske områder. Det betyr at dersom eldre

må flytte vekk fra sine hjem for å bo i omsorgsboliger eller sykehjem, så flytter de faktisk fra et samisk miljø til et norsk miljø. For mange kan det bety ytterligere isolering fordi deres familie og nettverk ikke bor der. De vil også kunne miste muligheten til å snakke samisk språk og å utøve sin samiske kultur. Dette er et faktum som Sametinget mener at sentrale myndigheter må ta på alvor. Det er viktig at det legges til rette for at samer som bor i tradisjonelle samiske området, får mulighet til å bo i disse områdene også etter at de blir hjelpetrendende. For å få til dette må man ha større fokus på utbygging av en mer distriktsvennlig omsorgstjeneste og samarbeid med pårørende. Sametinget ser også behovet for et fokus på hvordan kommuner planlegger lokalisering av eks. omsorgsboliger.

Institusjoner og tilpassede boligformer kan virke fremmedgjørende/ukjente for alle. Likevel kan denne type institusjoner virke mer fremmedgjørende for samiske pasienter/brukere, fordi grunnlaget for utformingen av institusjonene bygger på majoritetskulturens normer og verdier. Sametinget mener derfor at det er nødvendig med et kulturelt perspektiv i planlegging og utformingen av institusjoner og omsorgsboliger. Dette kan sikre at samiske pasienter/brukere kan føle større tilhørighet i miljøet, og vi kan få til bygg som også kan virke kjent for dem.

Nordisk samarbeid

Utvalget har sett på den økte mobiliteten til mennesker og hvordan det påvirker tjenestetilbudet. I utredningen er det gitt eksempler på to prosjekter i grenseland (Gränsprojetket Vaajma og Gränslös omsorg Inari/Sør Varanger). Det er mange samer som bor i grenseområdene mellom Norge-Sverige og Norge-Finland, og mange har familierelasjoner over landegrensene. Samer bosatt i disse områdene kan derfor ha god nytte av grenseoverskridende samarbeid, men det forutsetter at behovene til samiske brukere er ivaretatt i planleggingen av tiltak.

Forskning på samisk alderdom

I utredningen er det skrevet om forskning på alderdom. Sametinget vil i den forbindelse peke på behovet for forskning på samisk alderdom og helse og omsorgstjenester til eldre. I dag finnes det knapt noen forskning på samisk alderdom, og Sametinget ser behovet for et stort løft på det området. I den forbindelse vil Sametinget peke på to viktige institusjoner, Senter for samisk helseforskning og Nasjonalt utviklingssenter for sykehjemstjenester til den samiske befolkningen. De må få gode rammevilkår for å kunne drive med forskning og kompetanseheving på det området.

Kultur i tiltak

I utredningen har utvalget snakket om viktigheten av å få inn kultur i omsorgstjenesten. I den forbindelse vil Sametinget peke på et tiltak på Várdobáiki samisk senter som har vært svært vellykket. De har i mange år med støtte fra Sametinget arrangert eldretreff som samiske eldre i Evenes og Skånland. På disse treffene får eldre samer treffes for å praktisere sitt språk og sin kultur med andre samer. Sametinget ser behovet for flere slike tiltak, spesielt i områder hvor samene bor spredt og hvor samer er i mindretall, for eksempel i de sørsamiske områdene og i byene.

Til slutt må Sametinget beklage at departementet heller ikke denne gang har prioritert å ha med noen med kunnskap om det samiske samfunnet i utvalget. Vi må minne om at samer som urfolk i Norge har rettigheter regulert i norsk lov og internasjonale konvensjoner. I ILO- konvensjonen nr 169, artikkel 25, sikres samenes rett til å være med på å utforme tilbud som berører den samiske befolkningen direkte. I tillegg stadfestes samisk brukers rett til tilfredsstillende helsetjenester. Sametinget ber om at departementet for ettertid inkluderer Sametinget i god tid ved planarbeid.

Heelsegh /Med hilsen

Anne Britt K. Hætta
ossodatdirektevra/avdingsdirektør

Risten Turi Aleksandersen
ráddeaddi/rådgiver